MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI INTEGRATSIYASIDA PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK HAMKORLIKNI RIVOJLANTIRISHNING INNOVATSION TENDENSIYALARI

Madgapilova Nargiza Talipjanovna
"Psixologiya" kafedrasi o'qituvchisi,
https://orcid.org/0009-0006-9488-6392

Annotatsiya: *Maktabgacha va maktab ta'limi integratsiyasida pedagogik-psixologik hamkorlikni rivojlantirish zamonaviy ta'lim siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Mazkur jarayon bolalarning maktab ta'limiga tayyorgarligini oshirish, ularning intellektual, emotsional va ijtimoiy rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi. Pedagog, psixolog, tarbiyachi hamda ota-onalar o'rtasidagi uzviy hamkorlik ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Innovatsion tendensiyalar sifatida raqamli texnologiyalar, individual ta'lim trayektoriyalari, interfaol metodlar va inkluziv yondashuvlar keng qo'llanilmoqda. Shuningdek, diagnostika, monitoring va korreksion ishlarning tizimli yo'lga qo'yilishi bolalarning moslashuv jarayonini yengillashtiradi. Natijada sog'lom fikrlovchi, mustaqil qaror qabul qila oladigan, ijodkor va raqobatbardosh shaxsni shakllantirish imkoniyati kengayadi.*

Kalit so'zlar: *Maktabgacha ta'lim, maktab ta'limi, integratsiya, pedagogik-psixologik hamkorlik, innovatsion texnologiyalar, uzviylik.*

Аннотация: *Развитие педагогико-психологического сотрудничества в интеграции дошкольного и школьного образования является одним из приоритетных направлений современной образовательной политики. Данный процесс направлен на повышение готовности детей к школьному обучению, обеспечение их интеллектуального, эмоционального и социального развития. Тесное взаимодействие педагогов, психологов, воспитателей и родителей значительно повышает эффективность образования. В качестве инновационных тенденций широко применяются цифровые технологии, индивидуальные образовательные траектории, интерактивные методы и инклюзивные подходы. Также системная организация диагностики, мониторинга и коррекционной работы облегчает процесс адаптации детей. В результате расширяются возможности формирования мыслящей, самостоятельной, творческой и конкурентоспособной личности.*

Ключевые слова: *Дошкольное образование, школьное образование, интеграция, педагогико-психологическое сотрудничество, инновационные технологии, преемственность.*

Annotation: *The development of pedagogical and psychological cooperation in the integration of preschool and school education is one of the priority directions of modern educational policy. This process is aimed at increasing children's readiness for school education and ensuring their intellectual, emotional, and social development. Close cooperation among teachers, psychologists, educators, and parents significantly increases educational effectiveness. As innovative trends, digital technologies, individual learning trajectories, interactive methods, and inclusive approaches are widely applied. Systematic organization of diagnostics, monitoring,*

and corrective activities also facilitates children's adaptation process. As a result, opportunities are expanded for forming an independent, creative, competitive, and critically thinking personality.

Keywords: *Preschool education, school education, integration, pedagogical-psychological cooperation, innovative technologies, continuity.*

Kirish

Bugungi kunda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, uning uzluksizligi va uzviyligini ta'minlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Ayniqsa, maktabgacha va maktab ta'limi o'rtasidagi integratsion jarayonlarni samarali tashkil etish, bolalarning keyingi bosqich ta'limiga puxta tayyorgarligini ta'minlash muhim ahamiyat kasb etadi. Zero, bolaning ilk rivojlanish davrida shakllangan bilim, ko'nikma va psixologik tayyorgarlik uning keyingi ta'lim jarayonidagi muvaffaqiyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu bois maktabgacha ta'lim tashkilotlari hamda umumta'lim maktablari faoliyati o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash bugungi kunning dolzarb vazifalaridan hisoblanadi.

Maktabgacha va maktab ta'limi integratsiyasida pedagogik-psixologik hamkorlik alohida o'rin tutadi. Pedagog va psixologlarning o'zaro hamkorligi bolalarning yosh xususiyatlari, individual qobiliyatlari, ijtimoiy moslashuvi hamda emotsional holatini chuqur o'rganishga xizmat qiladi. Bunday hamkorlik natijasida ta'lim-tarbiya jarayonida uchrashi mumkin bo'lgan muammolarni oldindan aniqlash, ularga o'z vaqtida yechim topish hamda bolaning shaxs sifatida barkamol rivojlanishini ta'minlash imkoniyati yaratiladi. Ayniqsa, boshlang'ich sinfga qadam qo'yayotgan bolalarning yangi muhitga moslashuvida pedagogik-psixologik yondashuvlarning ahamiyati nihoyatda kattadir.

Hozirgi davrda ushbu sohada innovatsion tendensiyalarni joriy etish zarurati ortib bormoqda. Jumladan, raqamli texnologiyalar, interfaol metodlar, individual ta'lim trayektoriyalari, inkluziv ta'lim yondashuvlari hamda zamonaviy diagnostika usullaridan foydalanish pedagogik-psixologik hamkorlik samaradorligini oshirmoqda. Shuningdek, ota-onalar bilan muntazam muloqot o'rnatish, onlayn platformalar orqali maslahatlar berish, bolalarning rivojlanish dinamikasini monitoring qilish kabi usullar ham muhim innovatsion yo'nalishlar sifatida namoyon bo'lmoqda.

Mazkur mavzuning dolzarbligi maktabgacha va maktab ta'limi bosqichlari o'rtasida uzviylikni ta'minlash orqali bolalarning sifatli ta'lim olishi, psixologik jihatdan sog'lom rivojlanishi hamda jamiyatga muvaffaqiyatli moslashuvi uchun qulay shart-sharoit yaratiladi. Shu nuqtai nazardan, pedagogik-psixologik hamkorlikni rivojlantirishning innovatsion tendensiyalarini ilmiy asosda o'rganish va amaliyotga joriy etish bugungi kunning muhim vazifalaridan biridir.

Adabiyotlar tahlili va metodologiyasi

Maktabgacha va maktab ta'limi integratsiyasida pedagogik-psixologik hamkorlikni rivojlantirishning innovatsion tendensiyalari zamonaviy ta'lim tizimining eng muhim ilmiy-amaliy yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu jarayon uzluksiz ta'lim tizimida bola rivojlanishining uzviyligini ta'minlash, maktabga psixologik tayyorgarlikni shakllantirish hamda ta'lim jarayonining sifatini oshirishga xizmat qiladi. Bugungi kunda bolani maktabgacha ta'lim muassasasidan umumiy o'rta ta'limga o'tkazish jarayoni faqat tashkiliy bosqich emas, balki murakkab psixologik-pedagogik moslashuv jarayoni sifatida qaralmoqda. Shu sababli pedagog,

psixolog va ota-onalar hamkorligi asosida integratsion yondashuvni kuchaytirish zarurati ortib bormoqda.

Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, maktabgacha va maktab ta’limi o‘rtasidagi uzviylik masalasi ko‘plab klassik va zamonaviy olimlar tomonidan o‘rganilgan. L.S. Vygotskiy bolalarning psixik rivojlanishi ijtimoiy muhit va ta’lim jarayoni bilan bevosita bog‘liqligini ta’kidlab, “yaqin rivojlanish zonasi” tushunchasini ilgari surgan.[1] Bu nazariya bolaga kattalar va mutaxassislar ko‘magida yangi bilim va ko‘nikmalarni o‘zlashtirish imkonini beradi. Ushbu yondashuv maktabgacha ta’limdan maktab ta’limiga o‘tish jarayonida pedagogik-psixologik qo‘llab-quvvatlashning ilmiy asosini tashkil etadi.

J. Piaje esa bola intellektual rivojlanishini bosqichma-bosqich shakllanuvchi jarayon sifatida ko‘rib chiqadi.[2] Uning fikricha, har bir yosh davrida bola dunyoni o‘ziga xos kognitiv sxemalar asosida qabul qiladi. Bu esa maktabga tayyorgarlik jarayonida bolaning individual rivojlanish darajasini hisobga olish zarurligini ko‘rsatadi. Piaje nazariyasi asosida maktabgacha ta’limda differensial va individual yondashuvni kuchaytirish muhimligi asoslanadi.

Zamonaviy tadqiqotlarda maktabgacha va maktab ta’limi integratsiyasi “transition to school” (maktabga o‘tish jarayoni) sifatida o‘rganilib, bu jarayonda psixologik moslashuv, ijtimoiy adaptatsiya va o‘qishga motivatsiyaning shakllanishi asosiy omillar sifatida ko‘rsatiladi. OECD tomonidan olib borilgan xalqaro tadqiqotlarda erta bolalik ta’limining sifati va maktab bilan uzviyligi bolalarning keyingi akademik muvaffaqiyatiga bevosita ta’sir ko‘rsatishi isbotlangan.[3] Shu bilan birga, raqamli texnologiyalar, monitoring tizimlari va ota-onalar bilan hamkorlik platformalari integratsion jarayonni samarali tashkil etishda muhim vosita sifatida qayd etilgan.

Adabiyotlar tahlili asosida maktabgacha va maktab ta’limi integratsiyasida pedagogik-psixologik hamkorlikni rivojlantirishning innovatsion tendensiyalari quyidagi yo‘nalishlarda shakllanmoqda:

– raqamli ta’lim platformalari orqali bolalar rivojlanishini monitoring qilish;
– elektron portfoliolar yordamida individual rivojlanish xaritasini yuritish;
– psixologik diagnostika va korreksion dasturlarni erta yoshdan joriy etish;
– STEAM, Montessori, Reggio Emilia kabi innovatsion metodikalardan foydalanish;
– ota-onalar bilan onlayn va oflayn hamkorlik tizimini kuchaytirish;
– inkluziv ta’lim muhitida psixologik qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish.

Ushbu innovatsion tendensiyalar bolalarning maktabga moslashuv jarayonini yengillashtiradi, stress darajasini kamaytiradi hamda o‘qishga bo‘lgan ijobiy motivatsiyani shakllantiradi. Ayniqsa, pedagog va psixologlarning hamkorlikdagi diagnostik faoliyati bolaning individual ehtiyojlarini erta aniqlash va to‘g‘ri pedagogik strategiyani belgilash imkonini beradi.

Tadqiqot metodologiyasi sifatida tizimli, integrativ, kompetensiyaviy va shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvlar tanlandi. Tizimli yondashuv maktabgacha va maktab ta’limini yagona uzluksiz tizim sifatida o‘rganishga imkon beradi. Integrativ yondashuv pedagogik va psixologik faoliyatni bir maqsadga yo‘naltiradi. Kompetensiyaviy yondashuv bolaning tayanch kompetensiyalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv esa har bir bolaning individual rivojlanish xususiyatlarini inobatga olishni ta’minlaydi.

Tadqiqot jarayonida kuzatish, suhbat, so‘rovnoma, diagnostik testlar, qiyosiy tahlil va pedagogik tajriba-sinov metodlaridan foydalanildi. Ushbu metodlar yordamida pedagogik-psixologik hamkorlik darajasi, innovatsion yondashuvlarning samaradorligi hamda bolalarning

moslashuv jarayoni tahlil qilindi. Statistik tahlil natijalar esa olingan ma'lumotlarning ishonchliligini ta'minlashga xizmat qildi.

Maktabgacha va maktab ta'limi integratsiyasida pedagogik-psixologik hamkorlikni rivojlantirishning innovatsion tendensiyalari uzluksiz ta'lim sifatini oshirish, bolalarning psixologik barqarorligini ta'minlash va ularning kelgusidagi ta'lim muvaffaqiyatini kafolatlashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Muhokama

Maktabgacha va maktab ta'limi integratsiyasida pedagogik-psixologik hamkorlikni rivojlantirishning innovatsion tendensiyalari bugungi ta'lim tizimida sifatni oshirish, uzluksizlikni ta'minlash va bolalarning maktabga psixologik moslashuvini yengillashtirishga qaratilgan eng muhim yo'nalishlardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, maktabgacha ta'lim bosqichidan maktab ta'limiga o'tish jarayoni faqat tashkiliy jarayon emas, balki chuqur psixologik va pedagogik o'zgarishlarni talab qiluvchi murakkab bosqichdir. Shu sababli ushbu jarayonda innovatsion yondashuvlarga asoslangan pedagogik-psixologik hamkorlikni yo'lga qo'yish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Muhokama jarayonida maktabgacha va maktab ta'limi integratsiyasida pedagogik-psixologik hamkorlikning samaradorligi bir necha omillarga bog'liq. Birinchidan, pedagog va psixologlarning birgalikdagi diagnostik faoliyati bolaning individual rivojlanish darajasini to'g'ri baholash imkonini beradi. Bu esa maktabga tayyorgarlik jarayonida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan qiyinchiliklarni oldindan aniqlash va ularni bartaraf etish imkonini yaratadi. Ikkinchidan, ota-onalar bilan tizimli hamkorlik yo'lga qo'yilmagan hollarda bolalarning moslashuv jarayoni murakkablashishi kuzatiladi. Shu bois innovatsion tendensiyalar doirasida ota-onalar bilan raqamli platformalar orqali doimiy aloqani kuchaytirish muhim omil sifatida qaralmoqda.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, maktabgacha va maktab ta'limi integratsiyasida pedagogik-psixologik hamkorlikni rivojlantirishning innovatsion tendensiyalari, avvalo, ta'lim jarayonini individuallashtirishga xizmat qilmoqda. Har bir bolaning psixologik holati, qiziqishi va rivojlanish sur'ati hisobga olingan holda individual ta'lim trayektoriyalarini ishlab chiqish amaliyoti kengayib bormoqda. Bu yondashuv an'anaviy "bir xil yondashuv" modelidan farqli ravishda, har bir bolaga moslashtirilgan pedagogik strategiyani ishlab chiqishni talab etadi. Natijada bolalarda o'qishga bo'lgan motivatsiya oshadi va maktab muhitiga moslashuv jarayoni yengillashadi.

Shuningdek, innovatsion tendensiyalar doirasida raqamli texnologiyalarning joriy etilishi ham muhim o'rin tutadi. Elektron monitoring tizimlari, raqamli portfoliolar va onlayn kuzatuv platformalari pedagog va psixologlarga bolaning rivojlanish dinamikasini tizimli tahlil qilish imkonini beradi. Bu esa pedagogik qarorlarning ilmiy asoslanganligini ta'minlaydi. Biroq, muhokama jarayonida shuni ham qayd etish lozimki, raqamli texnologiyalardan ortiqcha foydalanish bolalarda jonli muloqot ko'nikmalarining susayishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli texnologik va an'anaviy pedagogik yondashuvlar o'rtasida muvozanatni saqlash zarur.

Natijalar tahlili pedagogik-psixologik hamkorlikni rivojlantirishda inkluziv ta'lim tamoyillarining joriy etilishi muhim innovatsion yo'nalishlardan biridir. Bu yondashuv har bir bolaning, jumladan, alohida ehtiyojli bolalarning ham teng ta'lim olish imkoniyatlarini ta'minlashga xizmat qiladi. Psixolog va pedagoglarning birgalikdagi faoliyati orqali bunday bolalarning ijtimoiy moslashuvi va ta'lim jarayoniga integratsiyasi samarali amalga oshiriladi.

Umuman olganda, maktabgacha va maktab ta'limi integratsiyasida pedagogik-psixologik hamkorlikni rivojlantirishning innovatsion tendensiyalari ta'lim sifatini oshirish, bolalarning maktabga tayyorgarligini mustahkamlash hamda ularning psixologik barqarorligini ta'minlashda muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega ekanligi tasdiqlandi. Shu bilan birga, ushbu yo'nalishda olib boriladigan ishlar tizimli, uzluksiz va ilmiy asoslangan bo'lishi zarurligi muhokama natijalarida o'z ifodasini topdi.

Xulosa

Maktabgacha va maktab ta'limi integratsiyasida pedagogik-psixologik hamkorlikni rivojlantirishning innovatsion tendensiyalari zamonaviy ta'lim tizimining sifatini oshirish, uzluksizligini ta'minlash hamda bolaning shaxs sifatida barkamol rivojlanishini kafolatlashda muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, maktabgacha ta'limdan maktab ta'limiga o'tish jarayoni murakkab psixologik-pedagogik bosqich bo'lib, bu davrda bolalarning emotsional barqarorligi, ijtimoiy moslashuvi va o'qishga tayyorgarligi hal qiluvchi ahamiyatga ega. Shu sababli ushbu jarayonda pedagog, psixolog va ota-onalar hamkorligini innovatsion yondashuvlar asosida tashkil etish zarur hisoblanadi.

Tahlillar asosida aniqlanishicha, maktabgacha va maktab ta'limi integratsiyasida pedagogik-psixologik hamkorlikni rivojlantirishning innovatsion tendensiyalari bolalarning individual xususiyatlarini chuqur o'rganish, ularning rivojlanish dinamikasini monitoring qilish hamda ta'lim jarayonini shaxsga yo'naltirilgan tarzda tashkil etishga xizmat qiladi. Xususan, raqamli texnologiyalar, elektron diagnostika vositalari, interfaol metodlar va inkluziv ta'lim yondashuvlarining joriy etilishi ushbu jarayon samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Bu esa bolalarning maktab muhitiga moslashuvini yengillashtiradi va o'qishga bo'lgan ijobiy motivatsiyani shakllantiradi.

Tadqiqot jarayonida pedagogik-psixologik hamkorlikning samaradorligi ko'p jihatdan tizimli yondashuvga bog'liqligi aniqlandi. Pedagog va psixologlarning birgalikdagi faoliyati bolalardagi individual ehtiyojlarni erta aniqlash, muammoli holatlarni bartaraf etish hamda rivojlanishdagi uzilishlarning oldini olish imkonini beradi. Ota-onalar bilan samarali hamkorlik esa ta'lim jarayonining uzviyligini ta'minlab, bolaning har tomonlama rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha va maktab ta'limi integratsiyasida pedagogik-psixologik hamkorlikni rivojlantirishning innovatsion tendensiyalari ta'lim tizimini modernizatsiya qilishning muhim omili sifatida namoyon bo'lmoqda. Ushbu yo'nalishda olib boriladigan ilmiy asoslangan ishlar nafaqat ta'lim sifati va samaradorligini oshiradi, balki barkamol, ijtimoiy faol va raqobatbardosh shaxsni shakllantirishga ham xizmat qiladi. Shu bois mazkur sohada innovatsion yondashuvlarni keng joriy etish va ularni doimiy takomillashtirib borish dolzarb vazifa bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Vygotskiy L.S. *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Moscow, 1978.
2. Piaget J. *The Psychology of Intelligence*. New York, 1950.
3. OECD. *Starting Strong: Early Childhood Education and Care*. Paris, 2017.
4. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.

5. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligi. *Maktabgacha ta’limni rivojlantirish konsepsiyasi*. – Toshkent, 2022.
6. Vygotskiy L.S. *Psixologiya razvitiya rebenka*. – Moskva: Pedagogika, 1984.
7. Piaget J. *The Psychology of Intelligence*. – New York: Routledge, 1950.
8. Elkonin D.B. *Psixicheskoe razvitie v detskom vozraste*. – Moskva: Pedagogika, 1989.
9. Davydov V.V. *Teoriya razvivayushchego obucheniya*. – Moskva: In-t psihologii, 1996.
10. Bronfenbrenner U. *The Ecology of Human Development*. – Cambridge: Harvard University Press, 1979.
11. UNICEF. *Early Childhood Development: A Multilevel Approach*. – New York, 2021.
12. Madgapilova, Nargiza. (2024). *Mug‘allim 2024*, 5/2-son, 461–468.
13. Madgapilova, Nargiza. (2025). *Scientific-practical and strategic bases of improving pedagogical-psychological cooperation in the integration of school and pre-school educational organizations in the context of continuous education on the basis of innovative logistics*, 1, 157–166.
14. Madgapilova, Nargiza. (2025). *Mug‘allim va uzluksiz bilimlendiriw ilmiy-metodik jurnal*, 7, 164–170.
15. Eshnayev, Nortoji & Madgapilova, Nargiza. (2023). *Characteristics of implementing the cluster approach in the educational system*. International Journal of Pedagogics, 03, 44–47. https://doi.org/10.37547/ijp/Volume03Issue02-09